

ISPIT IZ FIZIKE 1

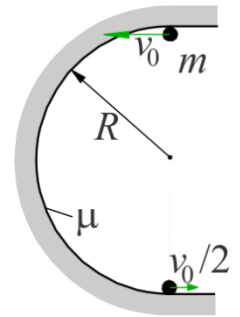
Februarski ispitni rok

(Ispit traje 3 sata)

ETF, Beograd, 12. 02. 2019.

1. [100] U početnom trenutku prvi kamen se baci vertikalno uvis početnom brzinom v_0 sa površine Zemlje. Nakon kog vremena τ od bacanja prvog kamena treba baciti drugi kamen iz iste tačke vertikalno uvis početnom brzinom $v_0/2$ da bi se oni susreli (sudarili) za najkraće vreme mereno od početnog trenutka? Na kojoj visini će se kamenovi susresti? Zanemariti otpor vazduha.

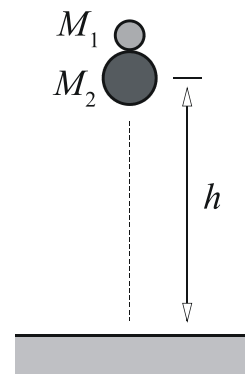
2. (a) [30] Izvesti izraz za perifernu brzinu i periferno ubrzanje materijalne tačke. Poznati su vektori ugaone brzine i ugaonog ubrzanja, $\vec{\omega}$ i $\vec{\alpha}$, respektivno, kao i vektor položaja materijalne tačke u odnosu na centar krivine trajektorije $\vec{R}$.

- (b) [70] Hokejaški pak mase m kreće se uz hrapavu ogradu terena po idealno glatkoj površi leda (videti sliku uz zadatak). Intenzitet brzine paka na jednom kraju polukružnog dela ograde poluprečnika R je v_0 , a na drugom kraju ovog polukružnog dela ograde intenzitet brzine je jednak $v_0/2$ (videti sliku uz zadatak). Odrediti vrednost koeficijent trenja između paka i ograde μ . Pak smatrati materijalnom tačkom.

Slika uz zadatak 2.

3. Dve kuglice masa $M_1 = m$ i $M_2 = 2m$, postavljene su jedna na drugu na visini h i puštene da slobodno padaju (videti sliku uz zadatak). Kuglice su zanemarljivih poluprečnika ($r \ll h$) i pri udaru o podlogu se odbijaju vertikalno uvis pri čemu su svi sudari elastični.

Slika uz zadatak 3.

- (a) [60] Napisati jednačine održanja impulsa i energije pri udaru kuglica o podlogu;
(b) [40] Odrediti do koje maksimalne visine će da odskoči kuglica mase M_1 .

Uputstvo: Interakcija kuglice M_2 i podloge je prvi sudar, a interakcija kuglica M_1 i M_2 koja sledi je drugi sudar. Smatrati da je podloga beskonačne mase. Brzine posle prvog sudara označiti sa ' (prim), a posle drugog sudara sa '' (sekundum) u natpisu.

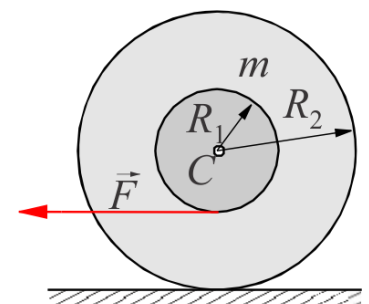
4. (a) [30] Kruto telo rotira oko nepokretne z ose ugaonom brzinom $\vec{\omega} = \omega \vec{e}_z$ ($\vec{e}_z$ je jedinični vektor z ose). Izvesti izraz za snagu rezultatnog eksternog momenta sile $\vec{M}_O$ koji deluje na telo pri ovom kretanju (momentna tačka je postavljena na osu rotacije).

- (b) Kotur mase m , na koji je namotan konac, kotrlja se bez proklizavanja po ravnoj horizontalnoj podlozi povlačenjem konca horizontalnom silom intenziteta F (videti sliku uz zadatak). Poznata je masa kotura m , poluprečnik osovine kotura na koju je namotan konac R_1 , poluprečnik točkova kotura koji su u dodiru sa podlogom $R_2=2R_1$, moment inercije kotura u odnosu na osu rotacije kroz centar mase kotura (tačka C) $I=3mR_1^2$. Masa konca je zanemarljivo mala. Odrediti:

- (b1) [40] intenzitet, pravac i smer vektora ubrzanja centra mase kotura a_C ;

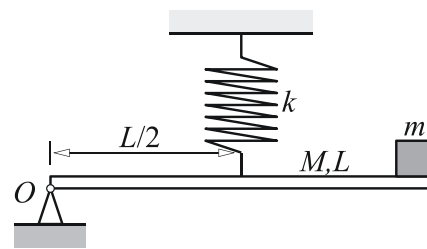
- (b2) [20] intenzitet, pravac i smer sile trenja F_{tr} ;

- (b3) [10] minimalnu vrednost koeficijenta trenja μ_{min} između kotura i horizontalne podloge tako da se kotur kotrlja bez proklizavanja.

Slika uz zadatak 4.

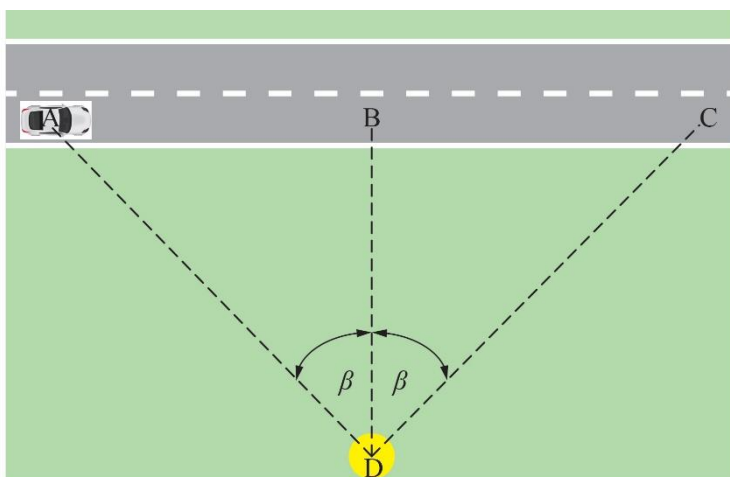
5. Homogeni štap mase $M = 3m$ i dužine L je jednim svojim krajem zakačen za zglob O oko kojeg može da se okreće bez trenja. Štap je postavljen u horizontalan položaj tako što je na sredini učvršćena vertikalna opruga konstante krutosti k koja je gornjim krajem učvršćena za nepokretni plafon, a na slobodnom kraju štapa je postavljen mali teg mase m (videti sliku uz zadatak). Ako se štap izvede iz ravnotežnog položaja (npr. kratkotrajnim delovanjem vertikalne sile naniže na masu m) i pusti da se kreće u vertikalnoj ravni izračunati period malih oscilacija sistema.

Slika uz zadatak 5.

6. (a) [70] (*Doplerov efekat*) Detaljno objasniti i izvesti izraz za frekvenciju f' koju registruje detektor, a koja je izmenjena u odnosu na frekvenciju izvora f usled relativnog kretanja izvora i detektora. Razmotriti slučaj kada se kreće samo izvor, samo detektor i kada se kreću i izvor i detektor. (Napomena: Na početku izvođenja definisati korišćene oznake i nacrtati skicu koja objašnjava razmatrani efekat).

- (b) [30] Na relativno velikom normalnom rastojanju DB od sredine trake po kojoj se kreće automobil nalazi se detektor zvuka D . Automobil se kreće od tačke A do C konstantnom brzinom $v = 20$ m/s pri čemu vozač drži pritisnutu sirenu čija je učestanost $f = 1$ kHz. Izračunati frekvenciju koju registruje detektor D detekcijom talasa formiranog u trenutku kada automobil prolazi kroz tačke A , B i C . Poznato je da ugao između DA (DC) i normale na put DB iznosi $\beta = 45^\circ$. Smatrati da je intenzitet zvuka dovoljno visok da ga detektor može registrovati, da nema vetra i da je brzina zvuka u vazduhu $c = 340$ m/s. Automobil posmatrati kao materijalnu tačku, a sirenu kao izotropan tačkasti izvor.

Slika uz zadatak 6.

Opšte napomene:

1) Na vrhu naslovne strane vežbanke napisati **oznaku grupe i ime predmetnog nastavnika** kod koga ste zvanično raspoređeni da slušate predavanja:

J. Cvetić (P1), V. Arsoski (P2) i M. Tadić (P3).

2) **Studenti koji su zadovoljni poenima ostvarenim na kolokvijumu u tekućoj školskoj godini rade ZADATKE 3-6 za vreme 3 h. Na naslovnoj strani vežbanke, u polju rednih brojeva 1 i 2, treba da upišu oznaku K1 da bi poeni ostvareni na kolokvijumu bili priznati.**

3) **Studenti koji nisu radili kolokvijum ili koji nisu zadovoljni poenima ostvarenim na kolokvijumu u tekućoj školskoj godini rade SVE ZADATKE (1-6) za vreme 3 h.**

4) *Zadatak koji nije rađen ili čije rešenje ne treba bodovati jasno označiti na koricama sveske (u odgovarajućoj rubrici) oznakom X.*

5) Na koricama vežbanke (u gornjem desnom uglu) treba napisati broj poena sa prijemnog ispita iz fizike (ako je rađen 2018. godine), u formi PR-ISP = ... poena. Ako nije rađen, napisati PR-ISP = NE. Ako znate da ste imali poene iz fizike na prijemnom, ali niste sigurni tačno koliko, napisati PR-ISP = ?

6) *Dozvoljena je upotreba neprogramibilnih kalkulatora i grafitne olovke.*

7) **List sa tekstom zadataka poneti sa sobom, ne ostavljati list u vežbanci.**

8) Ispit se može napustiti po isteku **najmanje jednog sata** od početka ispita.

**Rešenja zadatka, Fizika 1,
ETF, Beograd
februarski ispitni rok 2019.**

1. Jednačine kretanja za prvi i drugi kamen su:

$$y_1(t) = v_0 t - \frac{gt^2}{2},$$
$$y_2(t) = \frac{v_0}{2}(t - \tau) - \frac{g(t - \tau)^2}{2}.$$

Kamenovi će se susresti u trenutku t_s ako je $y_1(t_s) = y_2(t_s)$, odakle se dobija:

$$t_s = \frac{v_0 \tau + g\tau^2}{2g\tau - v_0}.$$

Polazeći od uslova za minimum $dt_s/d\tau = 0$, dobija se kvadratna jednačina:

$$\tau^2 - \frac{v_0}{g}\tau - \frac{v_0^2}{2g} = 0,$$

gde pozitivno rešenje daje traženi trenutak:

$$\tau = \frac{(\sqrt{3} + 1)v_0}{2g},$$

za koji je minimalno vreme:

$$t_{s,\min} = \frac{(\sqrt{3} + 1)^2 v_0}{4g},$$

a visina na kojoj se kamenovi susretnu:

$$h = y_1(t_{s,\min}) = \frac{v_0^2}{8g}.$$

2. (a) Videti predavanja 2018/19 i skripte.

(b) Zadatak se može rešiti u prirodnim koordinatama:

$$ma_t = m\dot{v} = -F_{tr},$$
$$ma_n = \frac{mv^2}{R} = N.$$

Koristeći $F_{tr} = \mu N$, dobija se:

$$m\dot{v} = -\frac{\mu mv^2}{R}.$$

Razdvajanjem promenljivih:

$$\int_{v_0}^v \frac{dv}{v^2} = -\int_0^t \frac{\mu}{R} dt.$$

Odavde sledi:

$$v(t) = \frac{v_0}{1 + \frac{\mu v_0}{R} t}.$$

Odavde se lako odredi vremenski trenutak u kome pak izlazi iz polukružnog dela ograde:

$$\frac{v_0}{2} = \frac{v_0}{1 + \frac{\mu v_0}{R} t_1}.$$

Odavde sledi:

$$t_1 = \frac{R}{\mu v_0}.$$

Koristeći $v = ds/dt$, druga integracija:

$$\int_0^s ds = v_0 \int_0^t \frac{dt}{1 + \frac{\mu v_0}{R} t}.$$

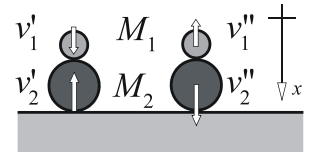
Odavde sledi:

$$s(t) = \frac{R}{\mu} \ln \left(1 + \frac{\mu v_0}{R} t \right).$$

Zamenom $s(t_1) = \pi R$ i vrednosti za t_1 u poslednji izraz sledi:

$$\mu = \frac{\ln 2}{\pi} = 0,22.$$

3. (a) Uzimajući referentni smer x -ose naniže, brzina kretanja obe kuglice u trenutku dodira podloge je $v_0 = \sqrt{2gh}$. Posle prvog sudara kuglica M_2 stiće brzinu

$$v_2' = -v_0, \quad (1)$$

jer se sudara sa podlogom beskonačne mase. Pretpostavljajući da se posle drugog sudara kuglica M_1 odbije naviše brzinom v_1'' , a kuglica M_2 odbije naniže brzinom v_2'' (ova pretpostavka nije neophodna da bi se zadatak rešio, ali olakšava izvođenja), zakon održanja impulsa pri drugom sudaru (između kuglica M_1 i M_2) glasi

$$M_1 v_1' + M_2 v_2' = M_1 (-v_1'') + M_2 v_2'', \quad (2)$$

gde je $v_1' = v_0$ brzina kuglice mase M_1 pre sudara sa kuglicom mase M_2 . Iz (2) i (1) sledi

$$mv_0 + 2m(-v_0) = m(-v_1'') + 2mv_2'', \rightarrow -v_0 = 2v_2'' - v_1''. \quad (3)$$

Zakon održanja energije pri drugom sudaru (između kuglica M_1 i M_2) glasi

$$\frac{1}{2} M_1 v_0^2 + \frac{1}{2} M_2 (v_2')^2 = \frac{1}{2} M_1 (v_1'')^2 + \frac{1}{2} M_2 (v_2'')^2. \quad (4)$$

Iz (4) sledi

$$\frac{1}{2} mv_0^2 + \frac{1}{2} 2mv_0^2 = \frac{1}{2} mv_1''^2 + \frac{1}{2} 2mv_2''^2, \rightarrow 3v_0^2 = 2v_2''^2 + v_1''^2, \quad (5)$$

Eliminacijom v_2'' iz (5) i (3) sledi

$$3v_1''^2 - 2v_0 v_1'' - 5v_0^2 = 0, \rightarrow v_1'' = \frac{5}{3} v_0, -v_0. \quad (6)$$

Dobijaju se dva rešenja za brzinu pri čemu je drugo rešenje u (6) ustvari početna brzina kuglice M_1 (pretpostavljeni smer kretanja kuglice M_1 posle drugog sudara je bio naviše).

- (b) Iz zakona o održanju ukupne mehaničke energije sledi da je maksimalna visina do koje će da se odbije kuglica M_1

$$mgh'' = \frac{1}{2} mv_1''^2, \rightarrow h'' = \frac{25}{9} h.$$

4. (a) Videti predavanja 2018/19 i skripte.
(b1) Jednačine kretanja su:

$$ma_c = -F + F_{tr},$$

$$0 = N - mg,$$

$$I\alpha = R_1 F - R_2 F_{tr}.$$

Ovde je pretpostavljeno da su vektori ubrzanja centra mase kotura i sile trenja usmereni udesno, suprotno od smera sile F . Koristeći uslov za kotrljanje bez proklizavanja $a_c = R_2 \alpha$, sledi:

$$a_c = -\frac{2F}{7m}.$$

Dakle, smer vektora ubrzanja je suprotan od pretpostavljenog, tj. ima isti smer kao sila F .

- (b2) Sila trenja je:

$$F_{tr} = \frac{5F}{7} > 0$$

i, dakle, usmerena je kako je pretpostavljeno (suprotno od sile F).

(b3) Uslov za statičko trenje je:

$$F_{tr} = \frac{5F}{7} \leq \mu_s mg,$$

gde je μ_s koeficijent statičkog trenja. Minimalna vrednost koeficijenta statičkog trenja je prema tome:

$$\mu_{\min} = \frac{5F}{7mg}.$$

5. Moment inercije sistema oko zgloba O je

$$I_O = ML^2/3 + mL^2 = 2mL^2. \quad (1)$$

Momentna jednačina kretanja sistema oko zgloba O glasi

$$M_O = -kxL/2, \quad x = \theta L/2. \quad (2)$$

Kako je $M_O = I_O d^2\theta/dt^2$ iz (1) i (2) sledi diferencijalna jednačina kretanja i period oscilovanja sistema

$$d^2\theta/dt^2 + \omega_0^2\theta = 0, \quad \omega_0 = \sqrt{k/(8m)}, \quad T_0 = 2\pi\sqrt{8m/k}.$$

6. (a) Videti predavanja 2018/19 i skripte.

(b) Detektor miruje, dok se izvor (automobil) kreće.

Kada je automobil u tački A, brzina kojom se on približava detektoru je određena projekcijom brzine automobila na pravac AD:

$$v_A = v \cos \beta,$$

u tački B brzina automobila je normalna na pravac DB pa je $v_B = 0$, dok se u tački C automobil udaljava od detektora brzinom:

$$v_C = v \cos \beta.$$

Za slučaj kada se samo izvor kreće relativnom brzinom v_I (duž pravca koji spaja izvor i detektor):

$$f' = f \frac{1}{1 \mp \frac{v_I}{c}},$$

gde je gornji (donji) znak za slučaj kada se izvor približava detektoru (udaljava od detektora).

Dobija se $f_A = \frac{f}{1 - \cos \beta \cdot \frac{v}{c}} = 1043 \text{ Hz}$, $f_B = f = 1000 \text{ Hz}$ i $f_C = \frac{f}{1 + \cos \beta \cdot \frac{v}{c}} = 960 \text{ Hz}$.

Predmetni nastavnici

P1-J. Cvetić, P2-V. Arsoški, P3-M. Tadić.